

Peňažné tresty v rokoch 2018 až 2022

dátová analýza | január 2023

Maroš Terkanič

PEŇAŽNÉ TRESTY V ROKOCH 2018 AŽ 2022

OBSAH

PEŇAŽNÉ TRESTY V ROKOCH 2018 AŽ 2022.....	1
ZADANIE A LIMITY ANALÝZY	2
ZHRNUTIE VÝSLEDKOV	3
PREHĽAD ULOŽENÝCH PEŇAŽNÝCH TRESTOV PODĽA ICH VÝŠKY	5
PREHĽAD NAJČASTEJŠÍCH TRESTNÝCH ČINOV, PRI KTORÝCH BOL ULOŽENÝ PEŇAŽNÝ TREST	7
PREHĽAD ROZLOŽENIA VÝŠKY ULOŽENÝCH PEŇAŽNÝCH TRESTOV V RÁMCI NAJČASTEJŠÍCH TRESTNÝCH ČINOV, PRI KTORÝCH BOL ULOŽENÝ PEŇAŽNÝ TREST	14
ANALÝZA PRÍJMU OSÔB, KTORÝM BOL ULOŽENÝ PEŇAŽNÝ TREST	22
ANALÝZA SCHOPNOSTI SPLÁCAŤ ULOŽENÉ PEŇAŽNÉ TRESTY.....	24

ZADANIE A LIMITY ANALÝZY

V súvislosti s pripravovanou novelou Trestného zákona, vyhodnotením medzirezortného pripomienkového konania a zasadnutiami expertných pracovných skupín ministerstva, predovšetkým pracovnej skupiny k restoratívnej justícii, bolo Analytické centrum oslovené s požiadavkou na vypracovanie dátovej analýzy ako podkladu k pripravovanej zmene ukladania peňažných trestov. Ich cieľom je zaviesť spravodlivejší spôsob ukladania so zreteľom na príjmové pomery trestaného.

V zmysle zadania je potrebné dodať nasledovný dátový prehľad:

1. Prehľad uložených peňažných trestov podľa ich výšky
2. Prehľad najčastejších trestných činov, pri ktorých bol uložený peňažný trest
3. Prehľad rozloženia výšky uložených peňažných trestov v rámci najčastejších trestných činov, pri ktorých bol uložený peňažný trest
4. Analýza príjmu osôb, ktorým bol uložený peňažný trest
5. Analýza schopnosti splácať uložené peňažné tresty

Analýza využíva ako dátový zdroj údaje rezortnej štatistiky v podobe štatistických listov¹, ktoré sú vyhotovované po právoplatnom vybavení veci a štatistických výkazov o skupine vybraných prípadov.

Skúmaným obdobím je obdobie rokov 2018 až 2022. **Vo vzťahu k roku 2022 však treba upozorniť, že v čase tvorby analýzy nedošlo k ukončeniu štatistického roka** (k tomu dôjde v marci 2023), preto treba vnímať výsledky za daný rok ako predbežné a podliehajúce ďalším zmenám.

V časti analýzy schopnosti splácať uložené peňažné tresty a príjmu osôb, ktorým bol uložený peňažný trest sú možnosti Analytického centra obmedzené dostupnosťou len menej detailných údajov. V prípade schopnosti splácať sa preto používa len približný odhad založený na počte a podiele premenených peňažných trestov na trest odňatia slobody a v prípade príjmov trestaných sa tento ukazovateľ z dôvodu nedostupnosti nahrádza údajom o ich dosiahnutom vzdelaní a sociálnej skupine.

¹ Zdrojom dát je štatistický list ŠL-T, ktorý sa vyplňuje v právoplatne vybavených veciach zapísaných v súdnom registri T, Tk, Tv a TŠ o každej osobe samostatne.

ZHRNUTIE VÝSLEDKOV

1. Prehľad uložených peňažných trestov podľa ich výšky

- **Súdy pri ukladaní peňažného trestu s prihliadnutím na majetkové pomery páchatel'a uprednostňujú zaokrúhlené sumy.** Najčastejšie ide o sumu 500 eur (viac ako 16 % peňažných trestov), no vynikajú tiež sumy 1 000, 300, 400, 600 či 800 eur. Spoločne tieto špecifické sumy tvoria ďalších viac ako 47 % peňažných trestov.
- **Je možné, že v niektorých prípadoch dôsledná individualizácia trestu ustupuje symbolickej hodnote výšky peňažnej sankcie.**
- **Prevažná väčšina peňažných trestov sa koncentruje na nízke hladiny.** Približne polovica peňažných trestov sa uloží v sume do 500 eur a ďalšia viac ako tretina v sume od 500 do 1 000 eur. **Celkovo sa viac ako 95 % všetkých peňažných trestov ukladá v hladine do 2 000 eur.**

2. Prehľad najčastejších trestných činov, pri ktorých bol uložený peňažný trest

- Vo výbere na prvý pohľad zaujme **nízke zastúpenie trestných činov proti majetku a trestných činov hospodárskych** a naopak, pomerne **vysoké zastúpenie trestných činov proti životu a zdraviu.**
- **Súdy v praxi viac využívajú odsek 2 ako odsek 1 ustanovenia § 56 TZ.**
- Trestným činom za ktoré bol páchatel'om uložený peňažný trest **dominuje trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ.** Predstavuje takmer **polovicu (45,6 %) prípadov**, v ktorých bol tento druh trestu uložený. Žiadna ďalšia kombinácia trestných činov nedosahuje ani približne podobné hodnoty..
- **V priemere súdy počas sledovaného obdobia ukladali tresty zahŕňajúce peňažný trest (resp. peňažný trest samostatne) pri približne 11 % osôb, ktorým bol uložený trest.**
- **Pri trestných činoch ublíženia na zdraví podľa § 156 až § 158 TZ sa uplatňuje peňažný trest nadpriemerne.**
- **Príklad majetkových a hospodárskych trestných činov ukazuje, že nielenže je ich zastúpenie nízke, ale aj pri tých trestných činoch, ktoré vykazujú dostatočný počet osôb s uloženým peňažným trestom na zaradenie do výberu, sa tento trest ukladá spravidla podpriemerne.**
- **U približne troch štvrtín osôb, ktorým bol v sledovanom období uložený trest za trestný čin podplácania podľa § 333, tento zahŕňal aj peňažný trest.**
- **Najčastejšie sa popri sebe ukladajú trest zákazu činnosti vedenia motorových vozidiel a peňažný trest** (u 55 % osôb, ktorým bol uložený peňažný trest samostatne alebo v kombinácii s iným). **Vysoké zastúpenie (takmer 37 %) má aj peňažný trest uložený samostatne.**

3. Prehľad rozloženia výšky uložených peňažných trestov v rámci najčastejších trestných činov, pri ktorých bol uložený peňažný trest

- Nominálne má trest **do sumy 500 eur** najvyššie zastúpenie (po § 289 TZ – viac ako 2 700) pri trestnom čine krádeže podľa § 212 TZ (približne 500 osôb). Nasledujú trestné činy ublíženia na zdraví podľa § 158 TZ (335 osôb), výtržníctvo podľa § 364 TZ (vyše 300 osôb), marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (takmer 300 osôb) a nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ (približne 250 osôb).
- Najvyššie početné zastúpenie (po § 289 TZ – viac ako 2 600) trestu **od 501 do 1 000 eur** súdy evidujú pri trestnom čine marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (300) a ublíženia na zdraví podľa § 158 (vyše 200), resp. § 157 TZ (takmer 200).
- Výraznejší počet osôb s trestom **od 1 001 do 1 500 eur** je (po § 289 TZ – viac ako 400) len v prípade marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (viac ako 70) a ublíženia na zdraví podľa § 157 TZ (vyše 40). Podobne aj pre hladinu **od 1 501 do 2 000 eur**, kde sa vyskytlo približne 30 osôb, ktorým bol uložený peňažný trest v tejto hladine pri daných dvoch trestných činoch. V prípade trestného činu podľa § 348 TZ je vyšší počet trestov aj v hladine **nad 2 000 eur** (takmer 40).
- Všimnúť si možno **atypicky vysoký podiel trestov v sume 160 eur pri niektorých trestných činoch** (napr. krádež podľa § 212 TZ či nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ alebo podplácanie podľa § 333 TZ, čo nasvedčuje tomu, že peňažný trest tu plní aj určitú symbolickú funkciu), ako aj **vysoké zastúpenie trestov v nižších hladinách** pri podvode podľa § 221 TZ a podplácaní podľa § 333 TZ.
- **Zaujímavá situácia nastáva pri pozorovaní hladín peňažného trestu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ** – súdy postupom rokov, hoci v prípade tohto trestného činu ukladajú menej peňažných trestov, majú tendenciu ukladať ich vo vyšších sumách.

4. Analýza príjmu osôb, ktorým bol uložený peňažný trest

- Keďže Analytické centrum **nemá k dispozícii dáta o konkrétnych majetkových pomeroch** odsúdených osôb, pre túto časť analýzy boli podporne použité ukazovatele sociálnej a vzdelanostnej kategórie.
- Z výsledkov skúmania sociálnej a vzdelanostnej kategórie odsúdených možno predpokladať, že súdy, prinajmenšom v prípade trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ, **vykazujú dostatočne presvedčivé znaky zákonného prihliadania na majetkové pomery páchateľa.**

5. Analýza schopnosti splácať uložené peňažné tresty

- Je použitý nepriamy, podporný ukazovateľ schopnosti splácať uložené peňažné tresty, **a to prostredníctvom skúmania premeny peňažného trestu na nepodmienečný trest odňatia slobody.**
- **Potenciálnu neschopnosť splácať peňažné tresty na úrovni 4,5 – 9 % možno opatrne interpretovať ako schopnosť súdov na úrovni nad 90 % správne prihliadať na majetkové pomery páchateľa a stanoviť vhodnú výšku či spôsob splácania peňažného trestu.**

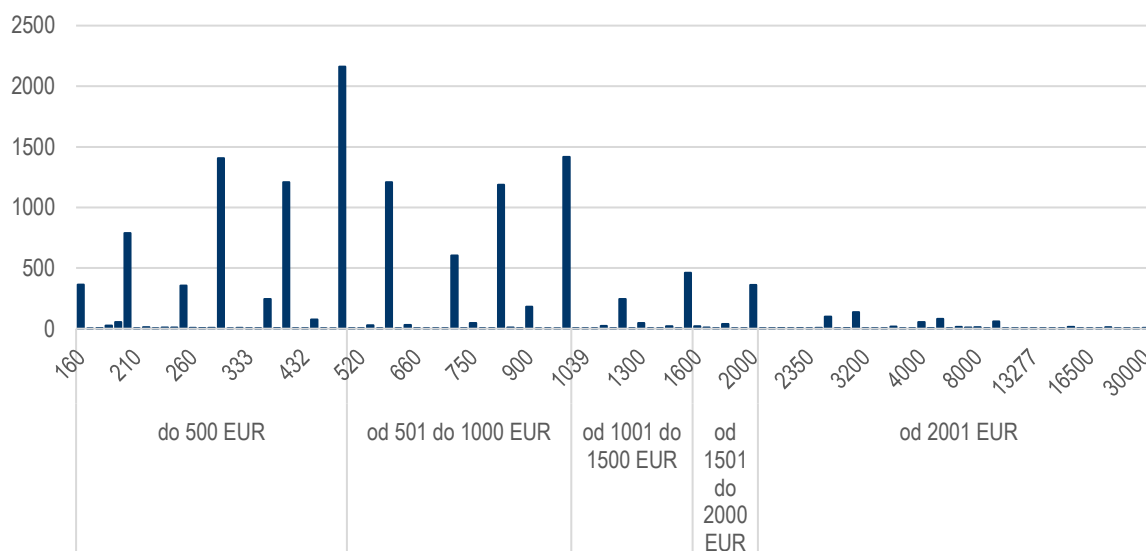
PREHĽAD ULOŽENÝCH PEŇAŽNÝCH TRESTOV PODĽA ICH VÝŠKY

Prehľad uložených peňažných trestov sústreďuje pozornosť na **počet osôb**, ktorým bol v sledovanom období právoplatným rozhodnutím súdu uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom).

Z dostupných dát je zrejmé, že **súdy pri ukladaní peňažného trestu s prihliadnutím na majetkové pomery páchatel'a uprednostňujú zaokrúhlené sumy**. Najčastejšie ide o sumu 500 eur (viac ako 16 % peňažných trestov), no vynikajú tiež sumy 1 000, 300, 400, 600 či 800 eur. Spoločne tieto špecifické sumy tvoria ďalších viac ako 47 % peňažných trestov. V desiatkach prípadov sa vyskytujú tiež peňažné tresty nad 10 000 eur. Za pozornosť tiež stojí relatívne vyšší počet peňažných trestov uložených v najnižšej zákonnej výške 160 eur.

Ak sa dá rozumne predpokladať, že majetkové pomery páchatel'ov sú vo všeobecnosti distribuované rovnomernejšie, takéto rozloženie peňažných trestov z hľadiska ich výšky môže naznačovať, že **v niektorých prípadoch dôsledná individualizácia trestu ustupuje symbolickej hodnote výšky peňažnej sankcie**. Prísne vzaté to pre niektoré osoby, ktorým bol uložený peňažný trest môže s prihliadnutím na ich majetkové pomery predstavovať úľavu, kým pre iné príťaž. Keďže však ide o otázku miery prihliadania na osobné a majetkové pomery páchatel'a, nie je možné bez ďalšieho uzavrieť, že by existujúca úroveň individualizácie trestu nebola v jednotlivých prípadoch opodstatnená.

GRAF 1: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

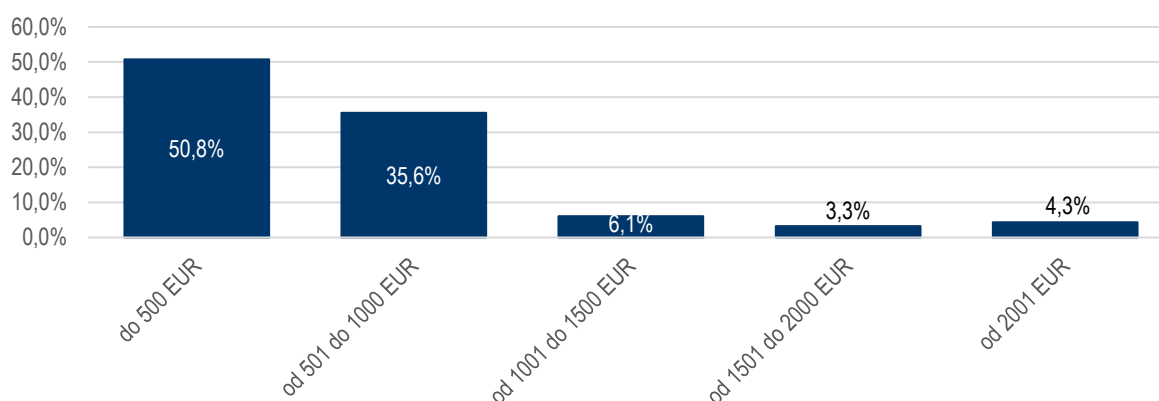

Pre účely ďalšieho spracovania a analýzy dát boli jednotlivé sumy uložených trestov kategorizované do piatich hladín – peňažné tresty do 500 eur, od 501 do 1 000 eur, od 1 001 do 1 500 eur, od 1 501 do 2 000 eur a nad 2 000 eur.

Ak porovnáme rozsahy jednotlivých hladín trestov (pri rozdelení hladín na každých 500 eur), z predchádzajúceho grafu možno pozorovať najväčšiu rozmanitosť pri ukladaní konkrétnej výšky peňažného trestu v hladine do 500 eur a o niečo nižšiu v hladine od 501 do 1 000 eur. V sumách od 1 000 a od 1 500 eur sa následne vyskytuje stále menej trestov v rozličnej výške.

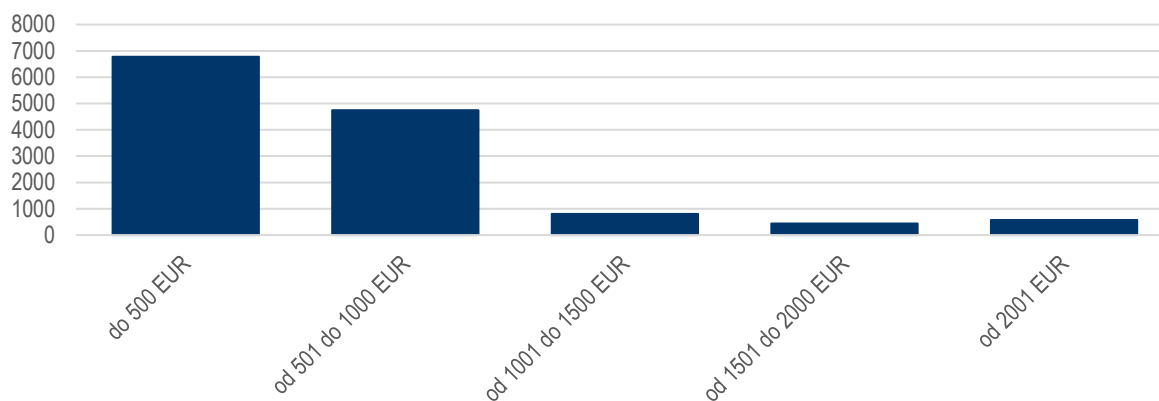
O aplikácii peňažných trestov to poskytuje dôležitú informáciu. Napriek tomu, že súd v zmysle § 56 TZ môže uložiť peňažný trest od 160 eur do 331 930 eur, **prevažná väčšina peňažných trestov sa koncentruje na nízke hladiny**. Približne polovica peňažných trestov sa uloží v sume do 500 eur a ďalšia viac ako tretina v sume od 500 do 1 000 eur. Celkovo sa viac ako 95 % všetkých peňažných trestov ukladá v hladine do 2 000 eur.

GRAF 2: Podiel osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hladiny peňažného trestu

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 3: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hladiny peňažného trestu

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

PREHLAD NAJČASTEJŠÍCH TRESTNÝCH ČINOV, PRI KTORÝCH BOL ULOŽENÝ PEŇAŽNÝ TREST

V ďalšej časti analýzy sa zameriame na najčastejšie trestné činy, resp. ich kombinácie, v súvislosti s ktorými súdy ukladajú peňažné tresty. Vzhľadom na päťročné sledované obdobie, za zmysluplné z hľadiska vyvodzovania záverov z výsledkov analýzy považujeme vybrať len tie trestné činy, resp. ich kombinácie, kde bol počas celého obdobia peňažný trest uložený aspoň 50-krát, t. zn. v priemere aspoň 10-krát ročne. **Tieto tvoria viac ako 87 % všetkých kombinácií trestných činov**, v ktorých bol uložený peňažný trest či už samostatne alebo popri inom treste. Ide o nasledovné trestné činy (ich kombinácie):

TAB. 1: Prehľad najčastejších trestných činov s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022

NTZ - 156 - Ublíženie na zdraví
NTZ - 156, NTZ - 364 - Ublíženie na zdraví, Výtržníctvo
NTZ - 157 - Ublíženie na zdraví
NTZ - 158 - Ublíženie na zdraví
NTZ - 171 - Nedovol. výroba omam. a psych. látok, jedov al. prekurz., ich držanie a obchod. s nimi
NTZ - 194 - Porušovanie domovej slobody
NTZ - 211 - Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže
NTZ - 212 - Krádež
NTZ - 213 - Sprenevera
NTZ - 219 - Neoprávnené vyrobenie a používanie platobného prostriedku
NTZ - 221 - Podvod
NTZ - 245 - Poškodzovanie cudzej veci
NTZ - 278 - Nezaplatenie dane a poistného
NTZ - 279 - Porušenie predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru
NTZ - 288 - Poškodzovanie a ohrozovanie prevádzky všeobecne prospešného zariadenia
NTZ - 289 - Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky
NTZ - 289, NTZ - 348 - Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky, Marenie výkonu úrad. rozhodnutia
NTZ - 305 - Porušovanie ochrany rastlín a živočíchov
NTZ - 310 - Pytliactvo
NTZ - 333 - Podplácanie
NTZ - 348 - Marenie výkonu úradného rozhodnutia
NTZ - 352 - Falš. a pozmeň. verej. listiny, úrad. pečate, úrad. uzávery, úrad. znaku a úrad. značky
NTZ - 360 - Nebezpečné vyhrážanie
NTZ - 364 - Výtržníctvo

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

Vo výbere na prvý pohľad zaujme **nízke zastúpenie trestných činov proti majetku a trestných činov hospodárskych** a naopak, pomerne **vysoké zastúpenie trestných činov proti životu a zdraviu**. Trestný zákon, hoci nevyklučuje ani iné vhodné situácie (§ 56 ods. 2 TZ), predpokladá uplatnenie tohto druhu trestu predovšetkým tam, kde existuje zisťný motív

páchateľa. Podľa § 56 ods. 1 TZ: „Peňažný trest môže súd uložiť (...) páchatelovi úmyselného trestného činu, ktorým získal alebo sa snažil získať majetkový prospech.“

Dostupné dáta však ukazujú, že **súdy v praxi viac využívajú odsek 2 citovaného ustanovenia**: „Bez splnenia podmienok uvedených v odseku 1 môže súd peňažný trest uložiť, ak ho ukladá za prečin a vzhľadom na povahu spáchaného prečinu a možnosť nápravy páchatel'a trest odňatia slobody neukladá.“

TAB. 2: Prehľad najčastejších trestných činov s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hlavy Trestného zákona

NTZ - 156	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVIU
NTZ - 156, NTZ - 364	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVIU
NTZ - 157	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVIU
NTZ - 158	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVIU
NTZ - 171	TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVIU
NTZ - 194	TRESTNÉ ČINY PROTI SLOBODE A ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI
NTZ - 211	TRESTNÉ ČINY PROTI RODINE A MLÁDEŽI
NTZ - 212	TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU
NTZ - 213	TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU
NTZ - 219	TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU
NTZ - 221	TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU
NTZ - 245	TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU
NTZ - 278	TRESTNÉ ČINY HOSPODÁRSKE
NTZ - 279	TRESTNÉ ČINY HOSPODÁRSKE
NTZ - 288	TRESTNÉ ČINY VŠEOBECNE NEBEZPEČNÉ A PROTI ŽIVOT. PROSTR.
NTZ - 289	TRESTNÉ ČINY VŠEOBECNE NEBEZPEČNÉ A PROTI ŽIVOT. PROSTR.
NTZ - 289, NTZ - 348	TRESTNÉ ČINY VŠEOBECNE NEBEZPEČNÉ A PROTI ŽIVOT. PROSTR.
NTZ - 305	TRESTNÉ ČINY VŠEOBECNE NEBEZPEČNÉ A PROTI ŽIVOT. PROSTR.
NTZ - 310	TRESTNÉ ČINY VŠEOBECNE NEBEZPEČNÉ A PROTI ŽIVOT. PROSTR.
NTZ - 333	TRESTNÉ ČINY PROTI PORIADKU VO VEREJNÝCH VECIACH
NTZ - 348	TRESTNÉ ČINY PROTI PORIADKU VO VEREJNÝCH VECIACH
NTZ - 352	TRESTNÉ ČINY PROTI PORIADKU VO VEREJNÝCH VECIACH
NTZ - 360	TRESTNÉ ČINY PROTI INÝM PRÁVAM A SLOBODÁM
NTZ - 364	TRESTNÉ ČINY PROTI INÝM PRÁVAM A SLOBODÁM

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

Trestným činom za ktoré bol páchatel'om uložený peňažný trest **dominuje trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ**. Predstavuje takmer polovicu (45,6 %) prípadov, v ktorých bol tento druh trestu uložený. Žiadna ďalšia kombinácia trestných činov nedosahuje ani približne podobné hodnoty.

Druhým v poradí najčastejším trestným činom, pri ktorom súdy v sledovanom období ukladali peňažný trest, je trestný čin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (5,5 %

osôb, ktorým bol uložený peňažný trest), a s podobným počtom trestný čin krádeže podľa § 212 TZ (4,9 % osôb) a ublíženia na zdraví podľa § 158 TZ (4,5 % osôb).

TAB. 3: Počet osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 v prípadoch trestných činov, kde bol najčastejšie uložený tento trest

	2018	2019	2020	2021	2022	Spolu 2018-2022	Podiel 2018-2022
NTZ - 289	1 419	1 317	1 130	1 126	1 129	6 121	45,6%
NTZ - 348	156	167	149	133	133	738	5,5%
NTZ - 212	144	163	131	117	108	663	4,9%
NTZ - 158	142	146	117	101	100	606	4,5%
NTZ - 157	122	116	77	65	87	467	3,5%
NTZ - 364	94	105	105	75	75	454	3,4%
NTZ - 171	87	74	68	60	67	356	2,6%
NTZ - 156, NTZ - 364	69	99	54	47	53	322	2,4%
NTZ - 245	48	62	49	42	43	244	1,8%
NTZ - 360	58	44	44	29	24	199	1,5%
NTZ - 221	43	39	31	40	29	182	1,4%
NTZ - 333	32	13	47	53	34	179	1,3%
NTZ - 156	42	39	28	27	39	175	1,3%
NTZ - 310	13	36	33	39	19	140	1,0%
NTZ - 278	26	35	24	21	25	131	1,0%
NTZ - 305	17	21	32	38	21	129	1,0%
NTZ - 213	34	38	20	19	11	122	0,9%
NTZ - 194	20	30	11	16	21	98	0,7%
NTZ - 211	14	26	27	9	19	95	0,7%
NTZ - 352	19	29	12	9	12	81	0,6%
NTZ - 219	8	16	14	11	12	61	0,5%
NTZ - 289, NTZ - 348	11	12	12	8	17	60	0,4%
NTZ - 279	12	10	15	5	15	57	0,4%
NTZ - 288	8	12	12	9	13	54	0,4%

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

V priemere súdy počas sledovaného obdobia ukladali tresty zahŕňajúce peňažný trest (resp. peňažný trest samostatne) pri približne 11 % osôb, ktorým bol uložený trest. Táto úroveň sa však môže významne líšiť vo vzťahu k jednotlivým trestným činom.

Ako ukazujú grafy nižšie, pri väčšine trestných činov zastúpených vo výbere najčastejších trestných činov zvolenom na analýzu (na základe kritéria aspoň 50 uložených peňažných trestov počas piatich rokov), možno pozorovať vyšší než priemerný podiel osôb, ktorým bol uložený tento druh trestu.

Výber však obsahuje aj také trestné činy, ktoré sú pod priemerom (napr. ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ, krádež podľa § 212 TZ či nebezpečné vyhrážanie podľa § 360 TZ). Vysvetlením je v týchto prípadoch celkovo vysoký počet odsúdených pri daných trestných činoch, ktorý následne spôsobuje vysoký nominálny počet peňažných trestov, no ich nízky podiel na všetkých trestoch uložených v súvislosti s trestným činom.

Naopak, niektoré trestné činy vykazujú vysoký (napr. porušovanie ochrany rastlín a živočíchov podľa § 305 TZ) alebo v priebehu rokov výrazne kolísavý (napr. porušenie predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279 TZ) podiel peňažného trestu preto, že celkový počet odsúdených za tieto trestné činy je relatívne nízky a citlivosť na akékoľvek výkyvy v praxi ukladania trestov je tak vyššia.

Nasledujúce grafy sú rozdelené podľa jednotlivých hláv Trestného zákona a znázorňujú podiel osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) na všetkých osobách, ktorým bol uložený trest v rokoch 2018 až 2022.

Ukazujú, že **pri trestných činoch ublíženia na zdraví podľa § 156 až § 158 TZ sa uplatňuje peňažný trest nadpriemerne.** Obzvlášť pri ustanovení § 158 TZ, kde podiel osôb, ktorým bol za tento trestný čin uložený (či už samostatne alebo popri inom treste) peňažný trest, v niektorých rokoch dosahuje až 40 %.

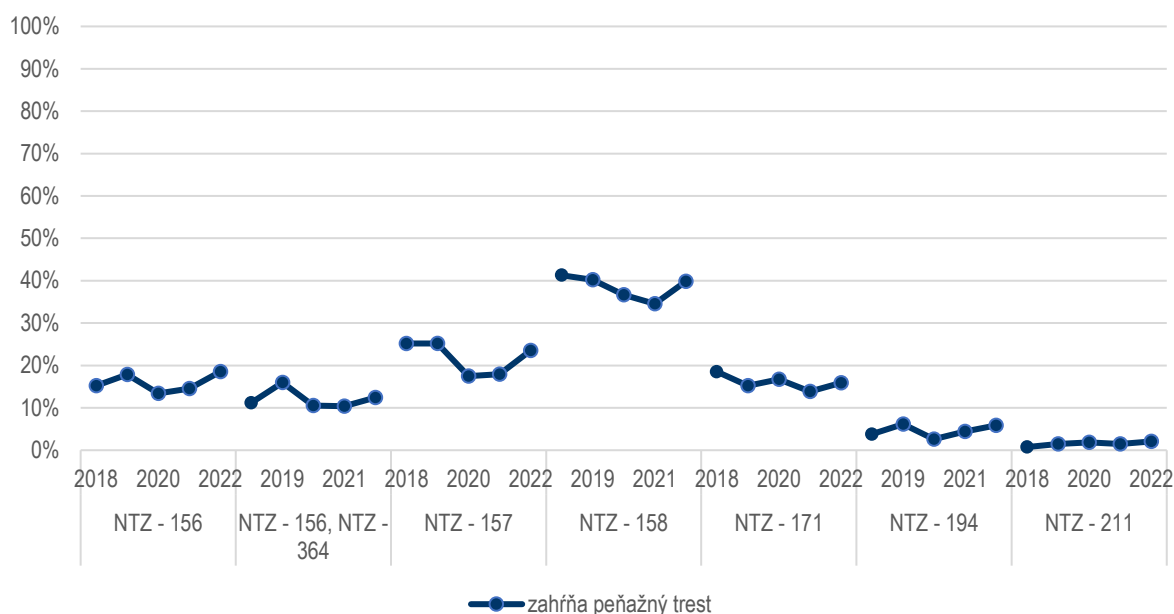
Naopak, **príklad majetkových a hospodárskych trestných činov v nadväzujúcom grafe ukazuje,** že nielenže je ich zastúpenie nízke, ale aj pri tých trestných činoch, ktoré vykazujú dostatočný počet osôb s uloženým peňažným trestom na zaradenie do výberu, **sa tento trest ukladá spravidla podpriemerne** (u menej ako 11 % osôb, ktorým bol za takúto trestnú činnosť uložený trest).

Vysoký podiel pri trestnom čine podplácania **podľa § 333 signalizuje, že u približne troch štvrtín osôb, ktorým bol v sledovanom období uložený trest, tento zahŕňal aj peňažný trest.** V ďalších častiach analýzy však ukážeme, že suma peňažného trestu býva v týchto prípadoch obyčajne pomerne nízka.

Vzhľadom na vysokú početnosť peňažného trestu u osôb, ktorým bol uložený trest za ohrozenie pod vplyvom návykovej látky **podľa § 289,** je tiež vhodné upozorniť na vývoj, kedy sa javí, že **podiel osôb s týmto trestom sa od roku 2018 kontinuálne znižuje** (potenciálne so stabilizáciou v roku 2022) a z približne jednej tretiny sa dostal na niečo viac ako jednu štvrtinu. Podrobnejšie sa problematike s ohľadom na význam tohto trestného činu pre peňažné tresty budeme venovať v ďalších častiach analýzy.

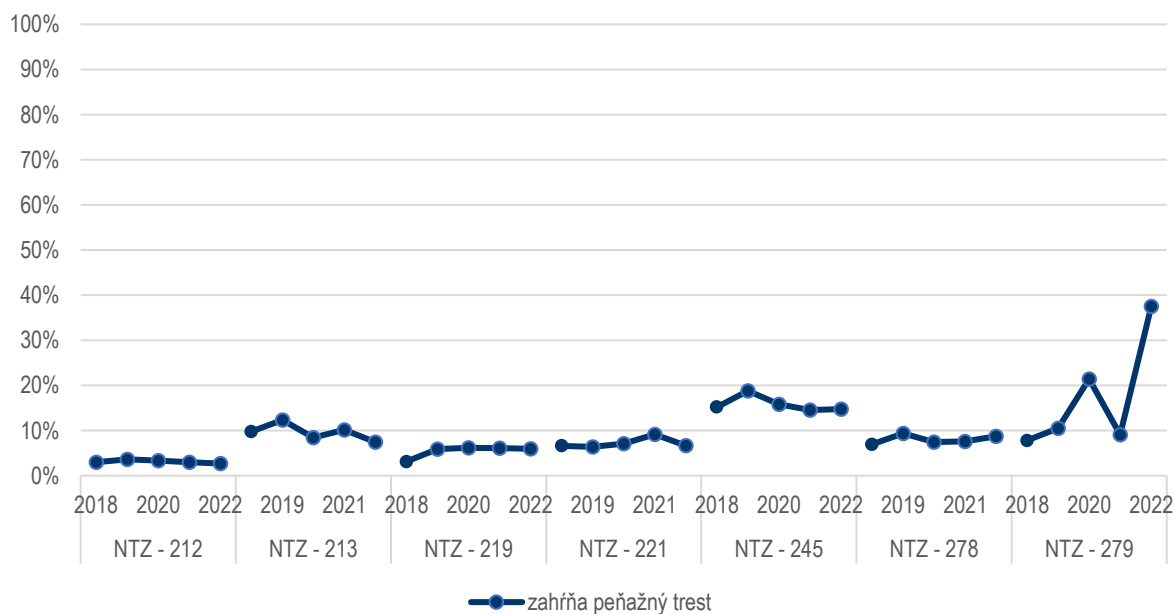

GRAF 4: Podiel osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) na všetkých osobách, ktorým bol uložený trest v rokoch 2018 až 2022 – trestné činy podľa prvej, druhej a tretej hlavy TZ

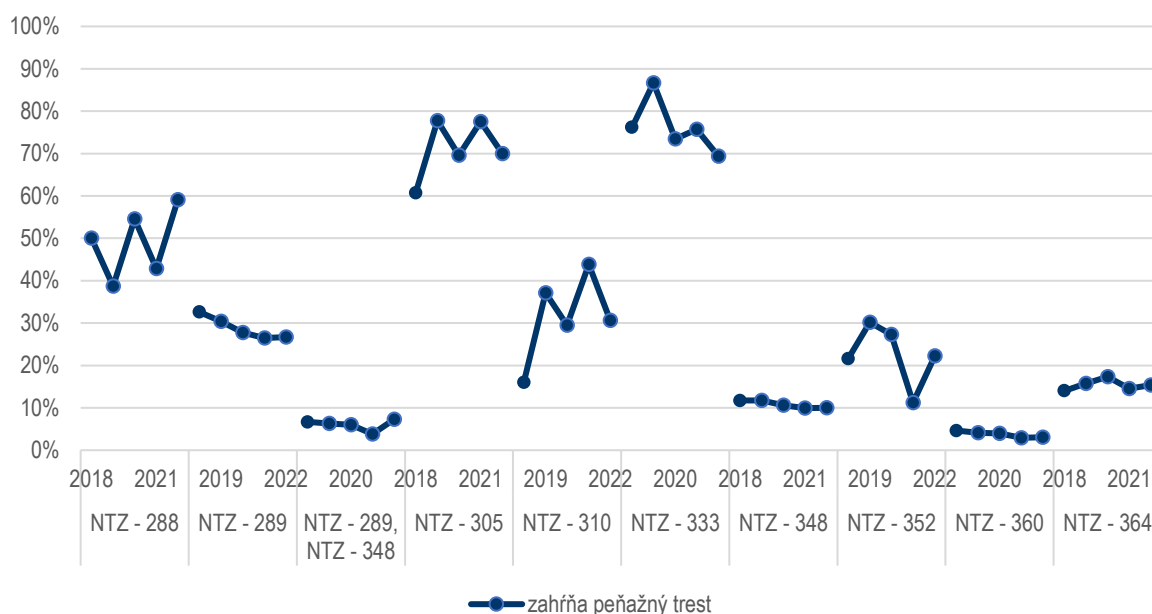
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 5: Podiel osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) na všetkých osobách, ktorým bol uložený trest v rokoch 2018 až 2022 – trestné činy podľa štvrtej a piatej hlavy TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 6: Podiel osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) na všetkých osobách, ktorým bol uložený trest v rokoch 2018 až 2022 – trestné činy podľa šiestej, ôsmej a deviatej hlavy TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

Pre úplnosť je dobré venovať pozornosť zloženiu druhov trestov, v ktorých sa peňažný trest v sledovanom období objavuje. Všeobecný pohľad potvrdzuje, že **najčastejšie sa popri sebe ukladajú trest zákazu činnosti vedenia motorových vozidiel a peňažný trest** (u 55 % osôb, ktorým bol uložený peňažný trest samostatne alebo v kombinácii s iným). **Vysoké zastúpenie (takmer 37 %) má aj peňažný trest uložený samostatne.** Ďalšie kombinácie trestov sa vyskytujú sporadicky, najčastejšie vo forme peňažného trestu s prepadnutím veci (takmer 2 %).

Bližší prieskum znázornený v nadväzujúcom grafe potom upriamuje pozornosť na častú aplikáciu kombinácie zákazu činnosti vedenia motorových vozidiel a peňažného trestu pri trestných činoch ublíženia na zdraví podľa § 157 a 158 TZ, ako aj v prípade trestného činu marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ. Prepadnutie veci a peňažný trest sa spoločne vyskytujú najmä pri trestnom čine pyliactva podľa § 310 TZ.²

² Graf nezahŕňa § 289 vzhľadom na vysokú početnosť týchto prípadov. V analýze sa tomuto ustanoveniu ďalej venujeme samostatne.

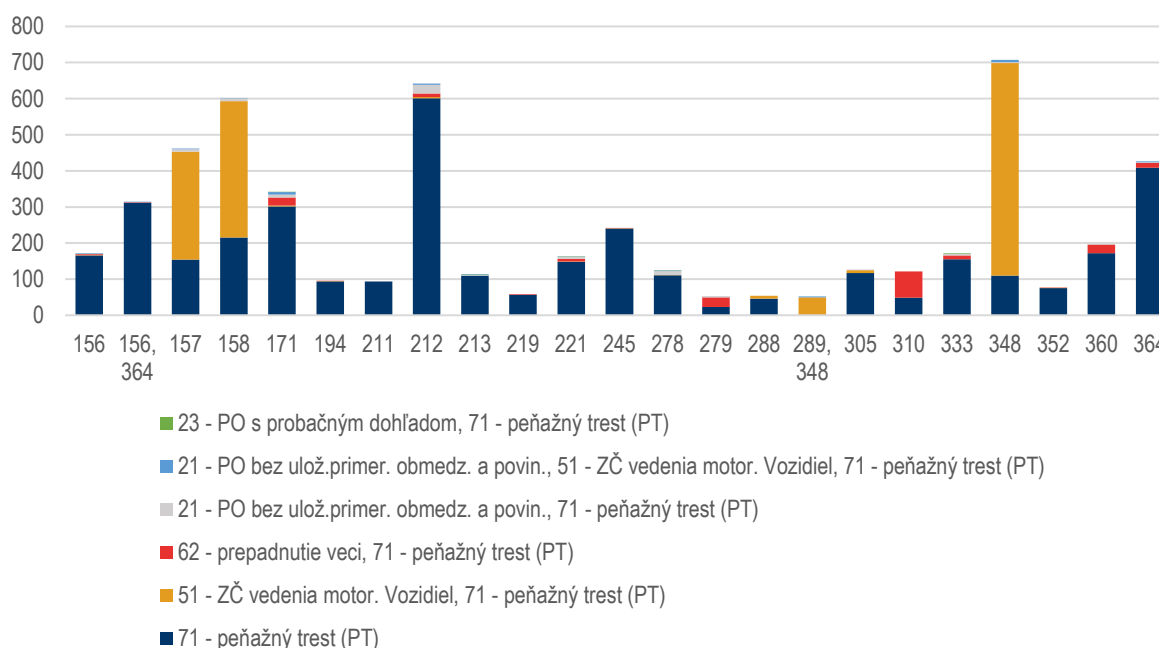

TAB. 4: Počet osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa najčastejších kombinácií trestov

	2018	2019	2020	2021	2022	Spolu 2018-2022	Podiel 2018-2022
51 - ZČ vedenia motor. Vozidiel, 71 - peňažný trest (PT)	1 707	1 641	1 362	1 336	1 348	7 394	55,0%
71 - peňažný trest (PT)	1 074	1 155	966	848	909	4 952	36,9%
62 - prepadnutie vecí, 71 - peňažný trest (PT)	39	60	55	57	48	259	1,9%
21 - PO bez ulož.primer. obmedz. a povin., 71 - peňažný trest (PT)	50	28	27	38	29	172	1,3%
21 - PO bez ulož.primer. obmedz. a povin., 51 - ZČ vedenia motor. Vozidiel, 71 - peňažný trest (PT)	14	14	18	6	11	63	0,5%
23 - PO s probačným dohľadom, 71 - peňažný trest (PT)	5	10	11	15	9	50	0,4%

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 7: Počet osôb s trestom zahŕňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa najčastejších kombinácií trestov a najčastejších trestných činov

PREHĽAD ROZLOŽENIA VÝŠKY ULOŽENÝCH PEŇAŽNÝCH TRESTOV V RÁMCI NAJČASTEJŠÍCH TRESTNÝCH ČINOV, PRI KTORÝCH BOL ULOŽENÝ PEŇAŽNÝ TREST

Rozdelenie hladín peňažných trestov (do 500 eur, od 501 do 1 000 eur, od 1 001 do 1 500 eur, od 1 501 do 2 000 eur a nad 2 000 eur) pri najčastejších trestných činoch³, kde sa ukladajú tieto tresty, zobrazuje pri väčšine z nich **prevahu kategórie trestov do 500 eur**. Výnimkami sú § 157, § 221, § 278, § 279, § 348, § 352 TZ (kde tresty do 500 eur boli uložené 30 – 45 % osobám) a predovšetkým súbeh trestných činov podľa § 289 a § 348 TZ, kde bol peňažný trest do sumy 500 eur v priebehu sledovaného obdobia uložený len niečo vyše 20 % osobám.

Pri menovaných trestných činoch je nižší podiel trestov do 500 eur kompenzovaný zväčša vyšším podielom trestov od 501 do 1 000 eur, no aj tu sú výnimky, kde je netypicky vysoké zastúpenie trestov vo vyšších hladinách – napr. od 1 001 do 1 500 eur pri súbehu trestných činov podľa § 289 a § 348 TZ či nad 2 000 eur pri trestnom čine podľa § 352. Treba však upozorniť, že počtom uložených peňažných trestov je táto trestná činnosť zastúpená len málo.

Nominálne má trest **do sumy 500 eur** najvyššie zastúpenie (po § 289 TZ) pri trestnom čine krádeže podľa § 212 TZ (približne 500 osôb). Nasledujú trestné činy ublíženia na zdraví podľa § 158 TZ (335 osôb), výtržníctvo podľa § 364 TZ (vyše 300 osôb), marenie výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (takmer 300 osôb) a nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ (približne 250 osôb).

Najvyššie početné zastúpenie trestu **od 501 do 1 000 eur** súdy evidujú pri trestnom čine marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (takmer 300 osôb – čo je pri danom trestnom čine približne rovnako ako počet osôb v hladine do 500 eur) a ublíženia na zdraví podľa § 158 (vyše 200 osôb), resp. § 157 TZ (takmer 200 osôb).

Výraznejší počet osôb s trestom **od 1 001 do 1 500 eur** možno zaznamenať len v prípade marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa § 348 TZ (viac ako 70) a ublíženia na zdraví podľa § 157 TZ (vyše 40). Podobne to platí aj pre hladinu **od 1 501 do 2 000 eur**, kde sa v sledovanom období vyskytlo približne 30 osôb, ktorým bol uložený peňažný trest v tejto hladine pri daných dvoch trestných činoch. V prípade trestného činu podľa § 348 TZ je vyšší počet trestov aj v hladine **nad 2 000 eur** (takmer 40).

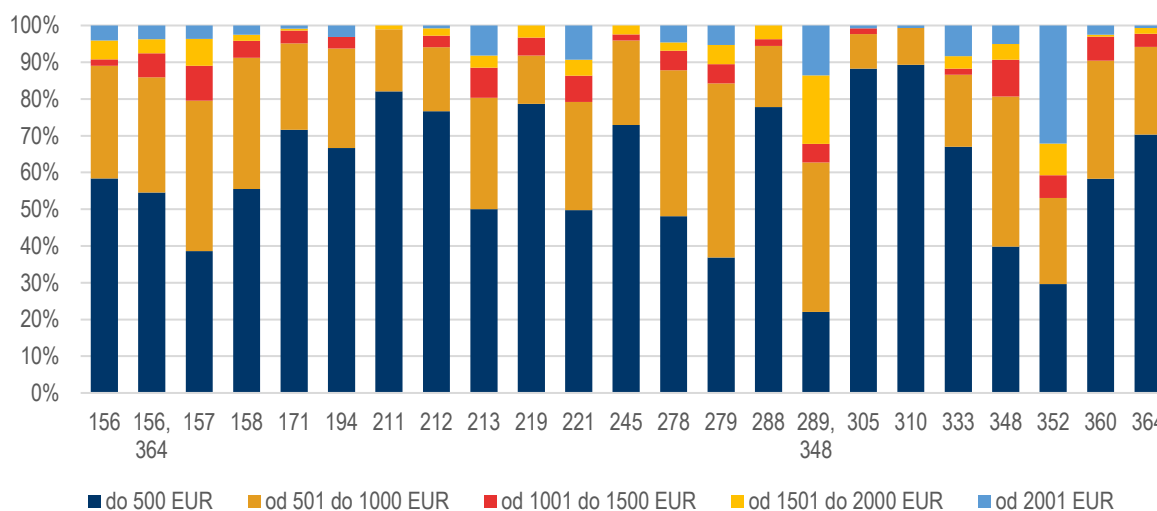
V nasledujúcich grafoch možno nájsť prehľad výšky ukladaných peňažných trestov pri dvanástich najčastejších trestných činoch, kde sa tento druh trestu ukladá (v poradí od najčastejšieho) a osobitne pri trestnom čine ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ.

³ Graf nezahŕňa § 289 vzhľadom na vysokú početnosť týchto prípadov. V analýze sa tomuto ustanoveniu ďalej venujeme samostatne.

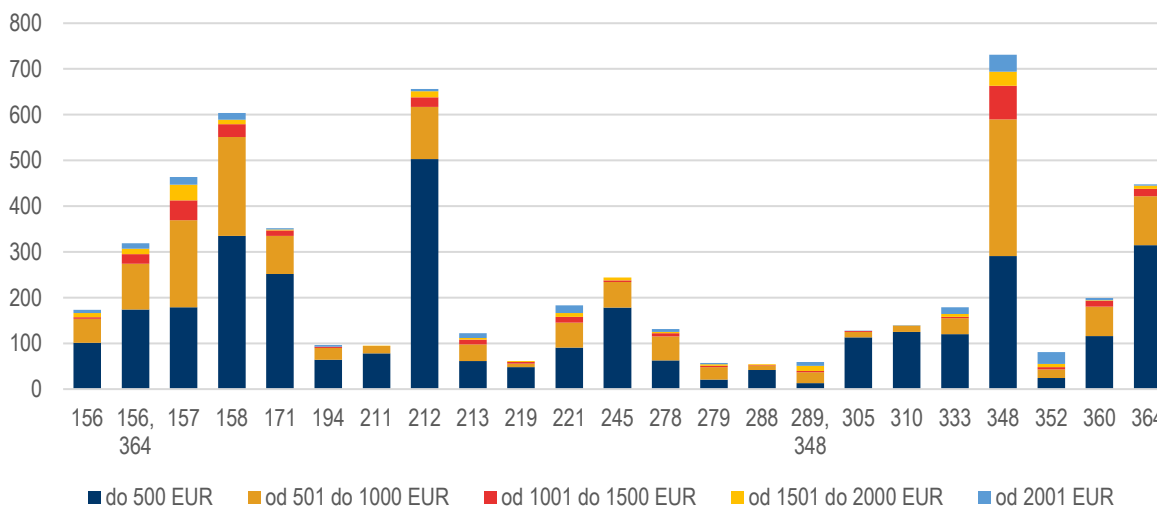
Všimnúť si možno najmä **atypicky vysoký podiel trestov v sume 160 eur pri niektorých trestných činoch** (napr. krádež podľa § 212 TZ či nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ alebo podplácanie podľa § 333 TZ, čo nasvedčuje tomu, že peňažný trest tu plní aj určitú symbolickú funkciu), ako aj vysoké zastúpenie trestov v nižších hladinách pri podvode podľa § 221 TZ a podplácaní podľa § 333 TZ.

GRAF 8: Podiel osôb s trestom zahrňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa najčastejších trestných činov a hladín peňažného trestu

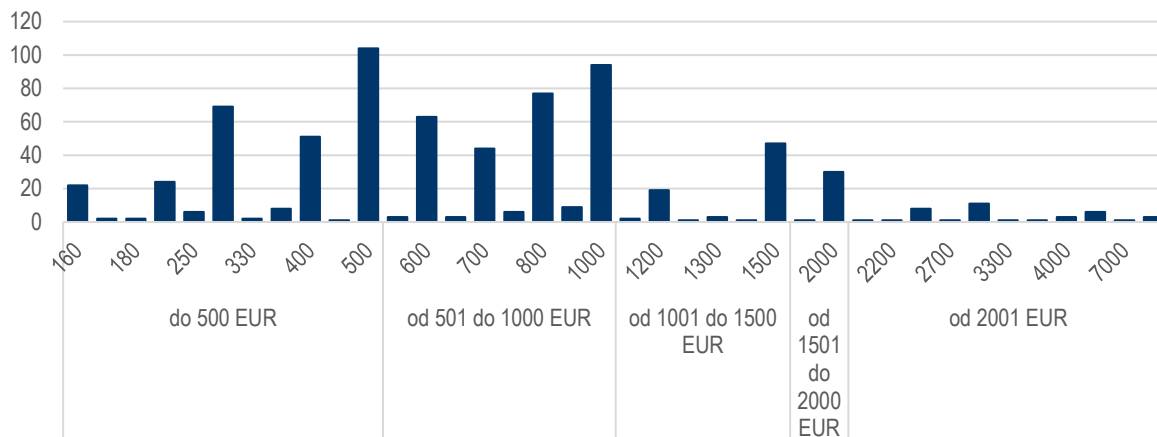
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 9: Počet osôb s trestom zahrňajúcim peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa najčastejších trestných činov a hladín peňažného trestu

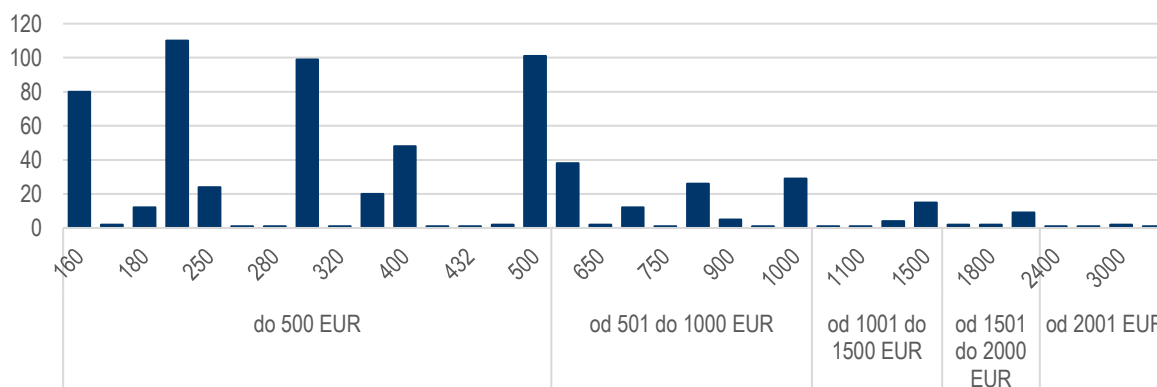
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 10: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 348 TZ

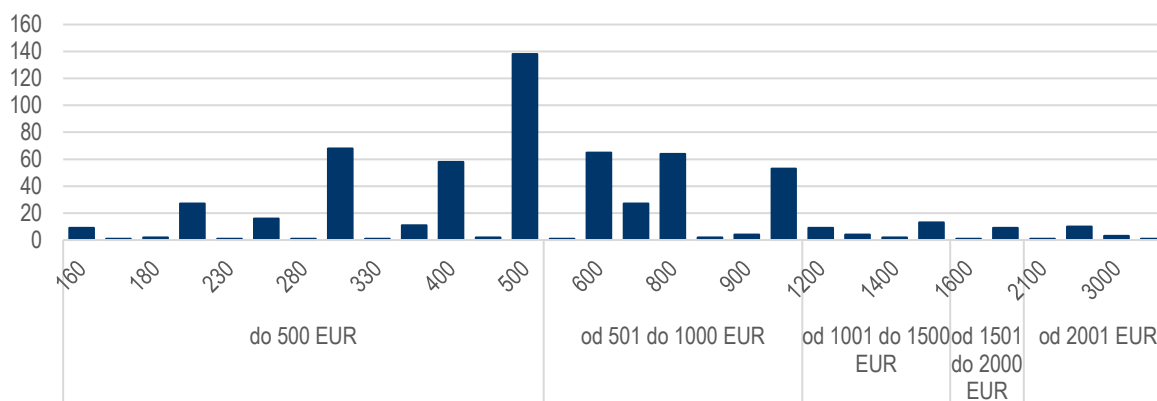
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 11: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 212 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

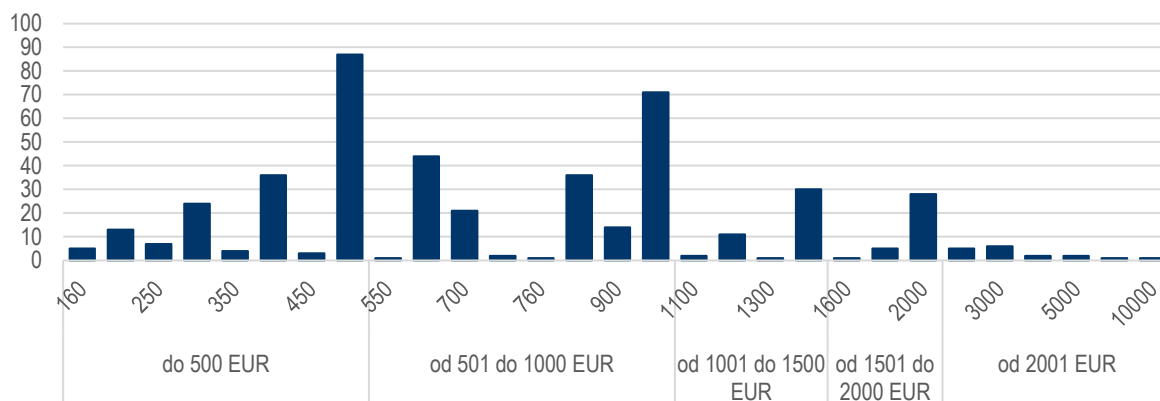
GRAF 12: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 158 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

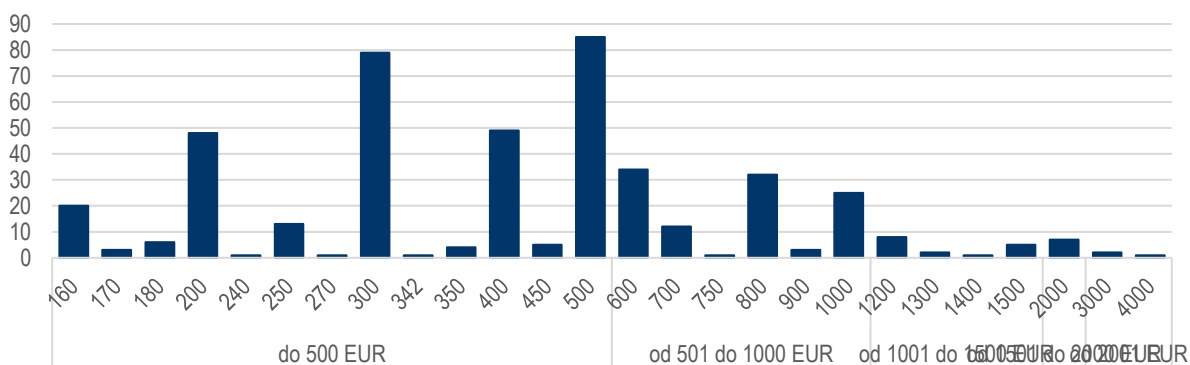

GRAF 13: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 157 TZ

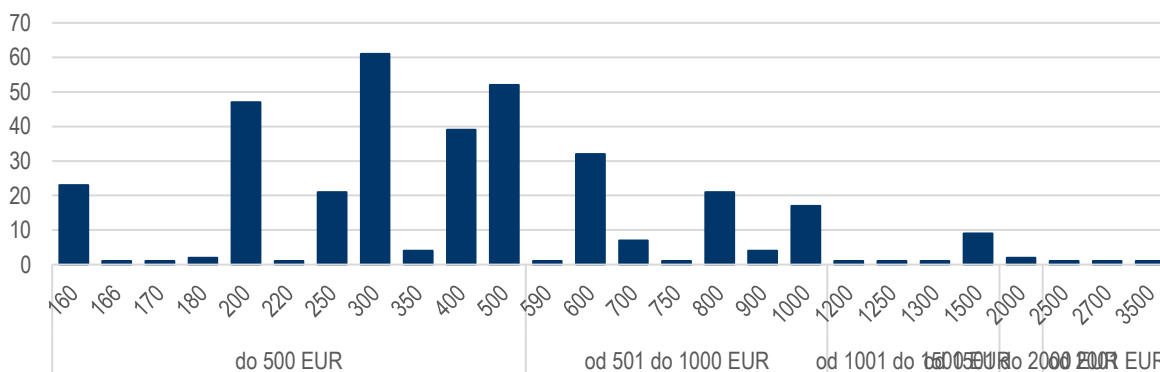
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 14: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 364 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

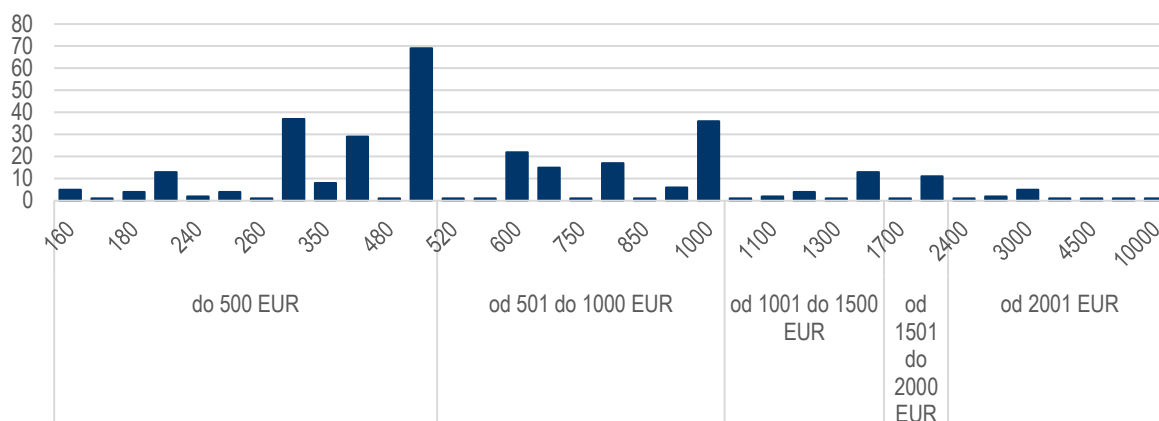
GRAF 15: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 171 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

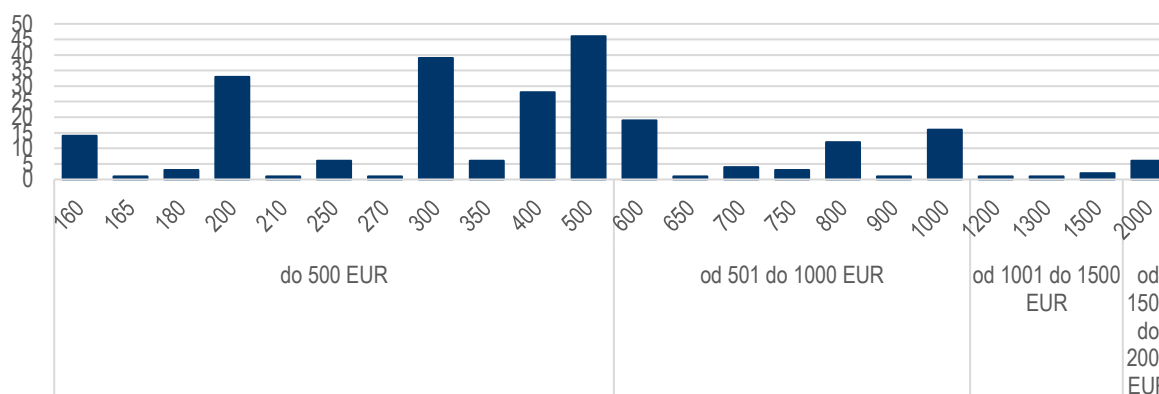

GRAF 16: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 156, 364 TZ

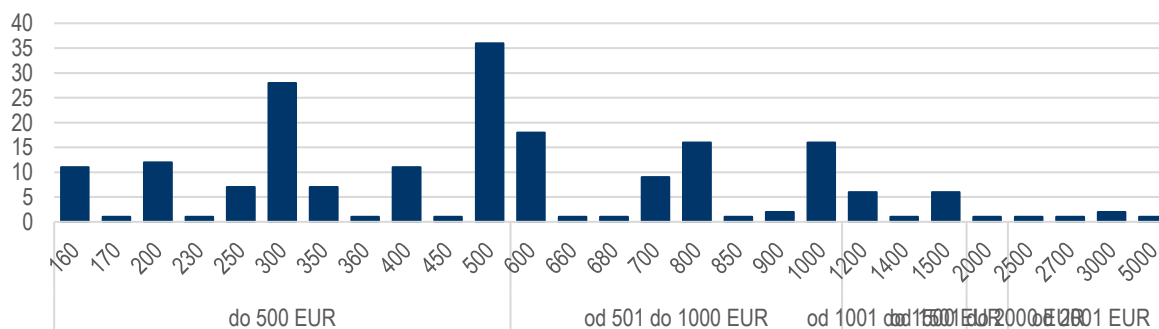
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 17: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 245 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

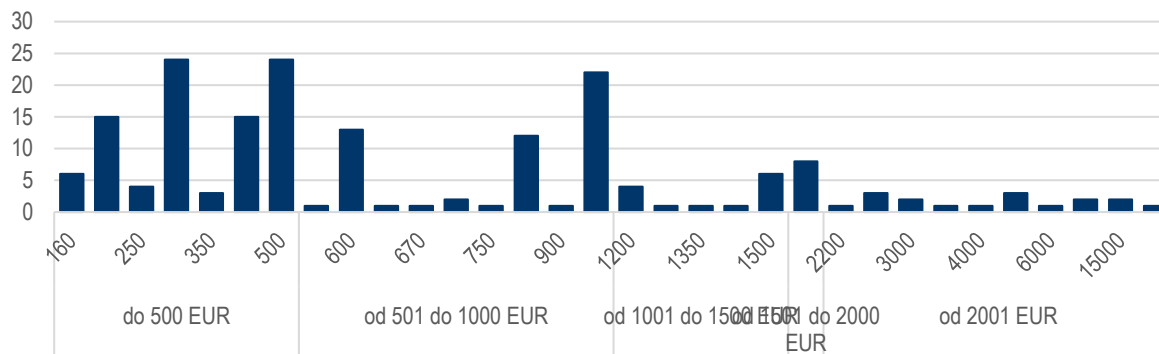
GRAF 18: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 360 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

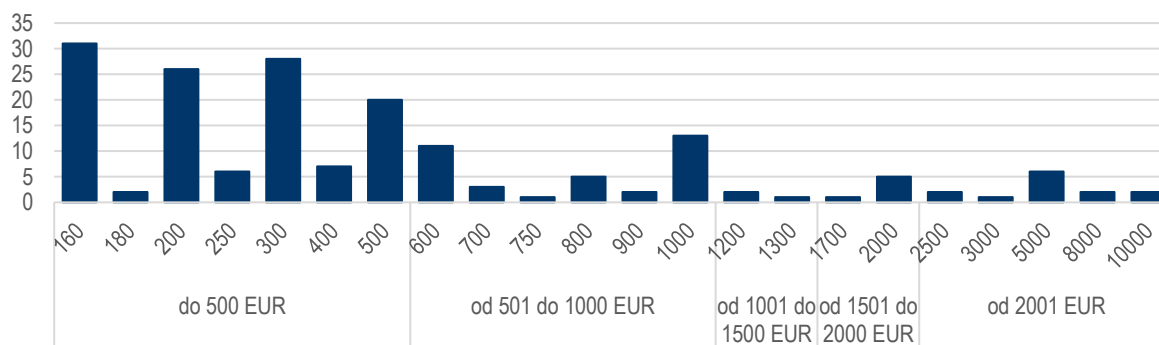

GRAF 19: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 221 TZ

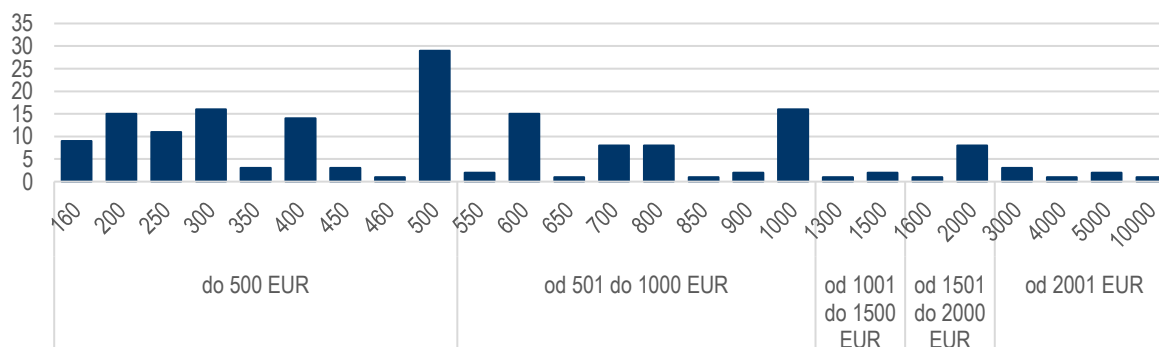
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 20: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 333 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 21: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 156 TZ

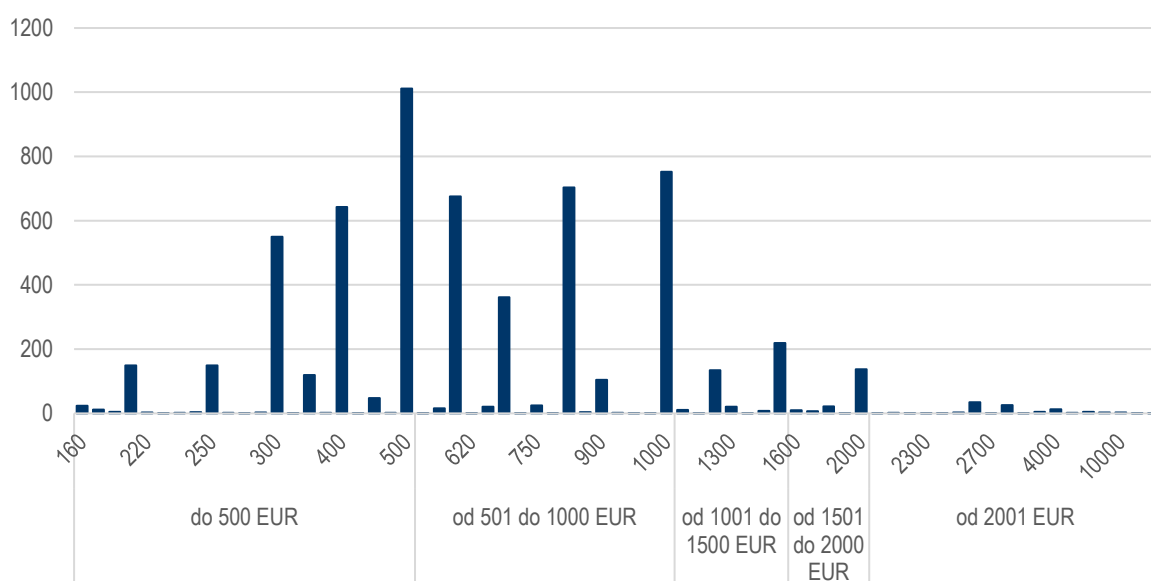
Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

Osobitne **pri trestnom čine ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289**, ktorý je z hľadiska ukladania peňažného trestu najpočetnejší, je možné pozorovať zjavný príklon súdov k určitým sumám trestu. Keďže ide o viac ako polovicu všetkých prípadov, rozdelenie má v prípade tohto trestného činu kľúčový vplyv na celkový obraz o ukladaní peňažného trestu.

V zásade preto platí to, čo analýza konštatuje v úvode – súdy pri ukladaní peňažného trestu s prihliadnutím na majetkové pomery páchatelia uprednostňujú zaokrúhlené sumy. Najčastejšie ide o sumu 500 eur, no vynikajú tiež sumy 1 000, 300, 400, 600 či 800 eur.

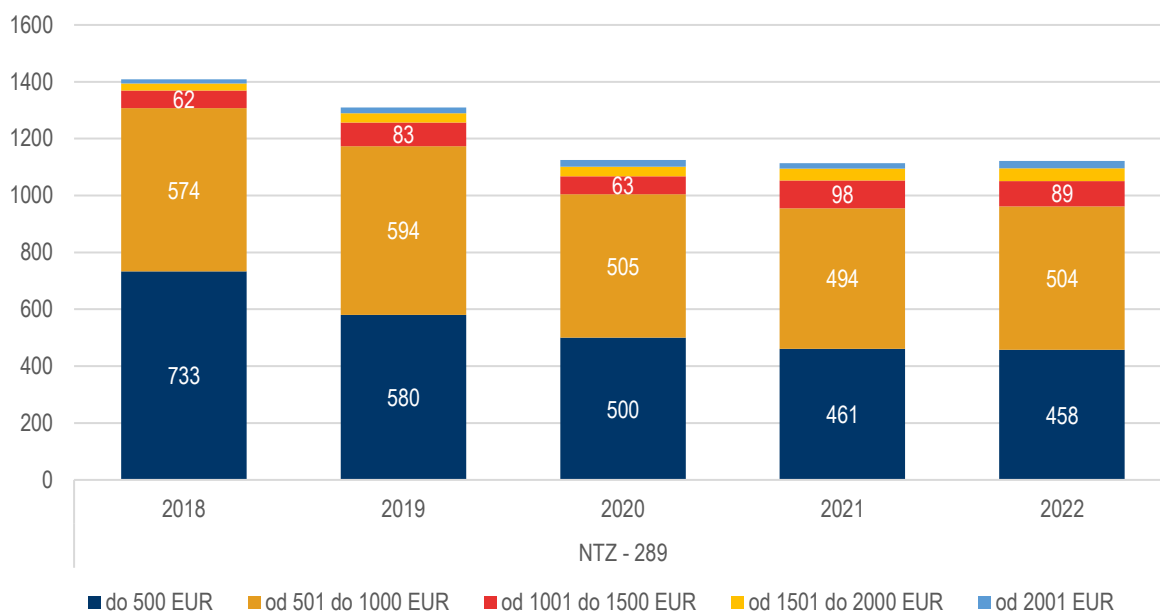
GRAF 22: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa sumy peňažného trestu - § 289 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

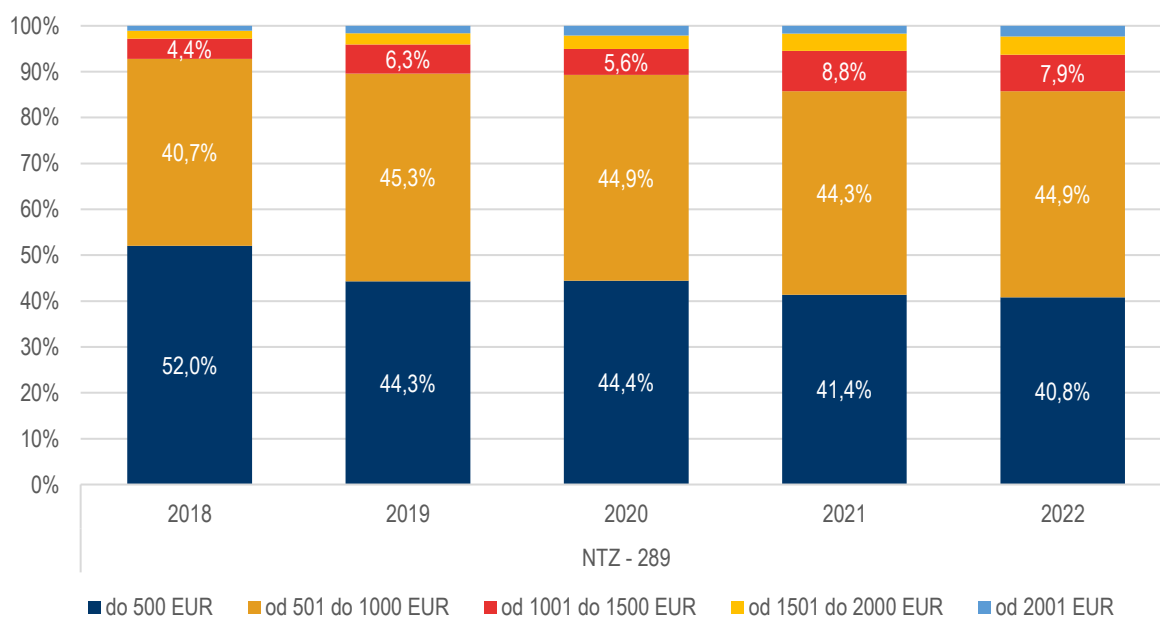
Už vyššie bolo konštatované, že podiel osôb, ktorým bol uložený trest zahŕňajúci peňažný trest pri tomto trestnom čine od roku 2018 klesá. Rovnako tak klesá aj samotný počet osôb, ktorým bol peňažný trest uložený. **Zaujímavá situácia však nastáva pri pozorovaní hladín peňažného trestu** – znižuje sa podiel trestov do 500 eur, a to najmä v súvislosti s rastúcim podielom trestov nad 1 000 eur, či už v hladine 1 001 až 1 500 alebo aj vyšších. Súdy postupom rokov, hoci v prípade tohto trestného činu ukladajú menej peňažných trestov, majú tendenciu ukladať ich vo vyšších sumách.

GRAF 23: Počet osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hladiny peňažného trestu - § 289 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 24: Podiel osôb, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hladiny peňažného trestu - § 289 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

ANALÝZA PRÍJMU OSÔB, KTORÝM BOL ULOŽENÝ PEŇAŽNÝ TREST

Kedže Analytické centrum **nemá k dispozícii dáta o konkrétnych majetkových pomeroch** odsúdených osôb, pre túto časť analýzy boli podporne použité ukazovatele sociálnej a vzdelanostnej kategórie, do ktorých možno zaradiť osoby s uloženým peňažným trestom. Ide o ukazovatele, ktoré sa spomedzi dostupných najviac približujú skúmanej problematike. Zároveň ide o kategórie, ktoré sú v sociálnych vedách v rôznych kontextoch štandardne vnímané ako pomerne dobrý prediktor majetkových pomerov osoby.

Analýzu bolo taktiež potrebné zúžiť na peňažné tresty uložené v súvislosti s trestným činom ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ. Jednak preto, že nízky počet pozorovaní v jednotlivých kategóriách samostatne pre ostatné trestné činy nedovoľuje pracovať s dostatočne veľkou vzorkou, z ktorej by bolo možné vyvodzovať relevantné závery, no tiež preto, že v prípade zahrnutia všetkých trestných činov by výsledky skreslila rozdielna skladba sociálnej a vzdelanostnej skupiny pri rôznych druhoch trestných činov.

Limitovať analýzu na najpočetnejší trestný čin z hľadiska ukladania peňažných trestov, a práve len na tento jeden trestný čin, sa preto javí ako najvhodnejší dostupný spôsob overenia predpokladov o prihliadaní na majetkové pomery páchatel'a pri stanovení výšky peňažného trestu.

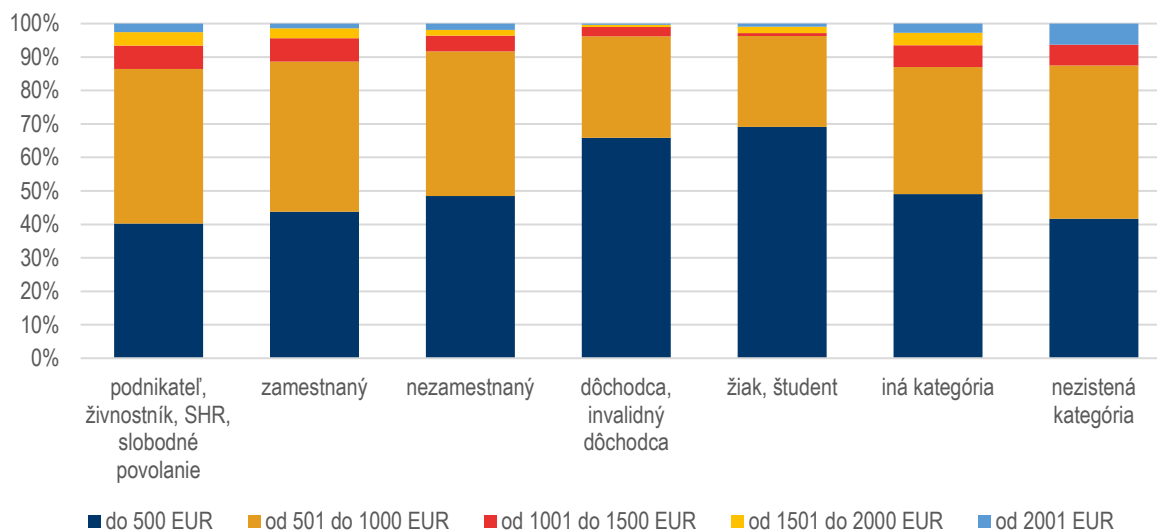
Z prvého z nižšie zobrazených grafov je zrejmé, že pokiaľ ide o najzastúpenejšie **sociálne kategórie** (podnikatelia, zamestnanci, nezamestnaní, (invalidní) dôchodcovia a žiaci či študenti), **rozloženie hladín výšky trestu sa javí racionálne** – u skupín, u ktorých sa predpokladá vyšší príjem, sa rozloženie nakláňa v prospech vyšších hladín peňažného trestu, kým u skupín s predpokladaným nižším príjmom prevládajú nižšie hladiny peňažného trestu a takmer absentujú vysoké.

Podobne je to aj v prípade druhého prediktora majetkových pomerov – vzdelanostnej úrovne. Tu pri neukončenom základnom vzdelaní dokonca nemožno zaznamenať ani jeden trest nad 1 000 eur. Smerom od základného vzdelania po vysokoškolské sa bez zásadnejších výnimiek prejavuje ústup od nižších hladín trestov a uprednostňovanie vyšších hladín.

Vysokoškolské vzdelanie tu azda ešte o čosi lepšie ako sociálna kategória podnikateľa v predchádzajúcom prípade signalizuje, že majetkové pomery sú oproti ostatným vzdelanostným kategóriám natoľko odlišné, že tvoria výrazne rozdielnu skladbu hladín peňažného trestu. Táto sa prejavuje najmä vyšším podielom trestov nad 1 000, 1 500 či 2 000 eur a podstatne nižším podielom trestov do 500 eur.

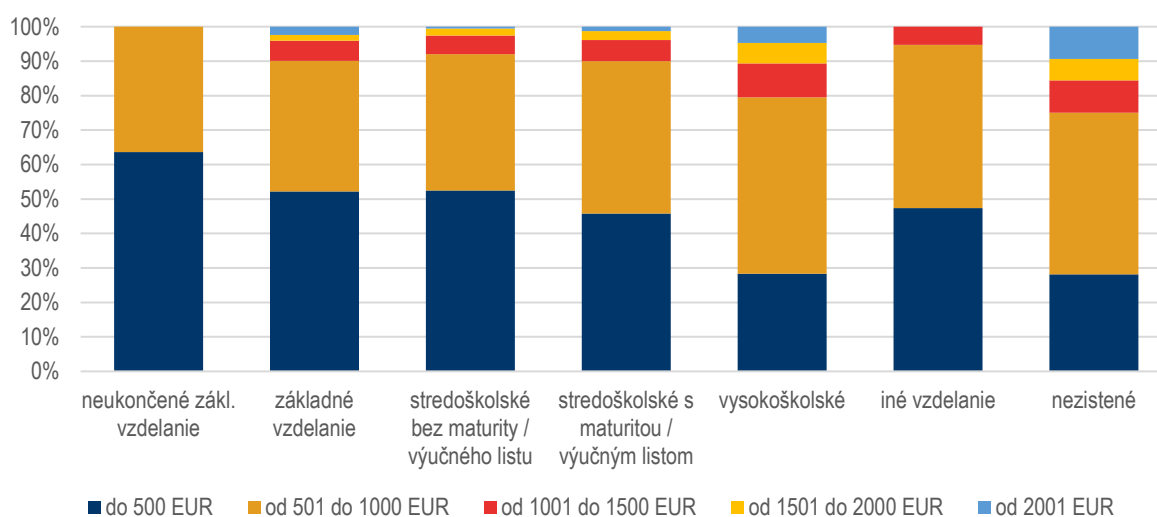
Z oboch týchto pohľadov možno predpokladať, že súdy, prinajmenšom v prípade trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289, vykazujú **dostatočne presvedčivé znaky zákonného prihliadania na majetkové pomery páchatel'a.**

GRAF 25: Podiel osôb v sociálnej kategórii, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hladiny peňažného trestu - § 289 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

GRAF 26: Podiel osôb vo vzdelanostnej kategórii, ktorým bol uložený peňažný trest (samostatne alebo v kombinácii s iným trestom) v rokoch 2018 až 2022 podľa hladiny peňažného trestu - § 289 TZ

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

ANALÝZA SCHOPNOSTI SPLÁCAŤ ULOŽENÉ PEŇAŽNÉ TRESTY

Pre túto časť analýzy bolo pre nedostatok vhodnejších dátových zdrojov zvolené obdobie rokov 2018 až 2021. Zároveň **je použitý nepriamy, podporný ukazovateľ schopnosti splácať uložené peňažné tresty, a to prostredníctvom skúmania premeny peňažného trestu na nepodmienečný trest odňatia slobody.**

Časť tejto analýzy bola použitá v iných okolnostiach pri predchádzajúcich analýzach zameraných na vybrané aspekty restoratívnej justície. Pre účely súčasnej analýzy však môže byť užitočné zachovať niektoré porovnania pôvodne určené pre iný kontext.

V prípade premien iných trestov ako trestu podmieneného odsúdenia možno hovoriť o desiatkach prípadov ročne, najčastejšie priemerne vyše 120 premien peňažného trestu a takmer 100 premien trestu povinnej práce.

Z hľadiska „úspešnosti“ týchto alternatívnych trestov, vypočítanej zjednodušene ako podiel premien určitého druhu trestu na ročnom priemere uložených trestov daného druhu podmienené odsúdenie, trest domáceho väzenia a trest povinnej práce vykazujú 8,5 až 9 % podiel premien, kým pri peňažnom treste dochádza k premenám v 4,5 % prípadov.

S istou mierou opatrnosti, keďže vzhľadom na zmeny v celkovom počte uložených trestov v sledovanom období (a potenciálne v predchádzajúcich rokoch) môže dochádzať k miernemu skresleniu,⁴ možno konštatovať, že **potenciálnu neschopnosť splácať peňažné tresty na úrovni 4,5 – 9 % možno interpretovať ako schopnosť súdov na úrovni nad 90 % správne prihliadať na majetkové pomery páchatel'a a stanoviť vhodnú výšku či spôsob splácania peňažného trestu.**⁵

TAB. 5: Počet osôb, ktorým bol premenený trest a podiel na trestoch v rokoch 2018 až 2021

Počet osôb, ktorým bol premenený trest	Ročne premien trestov	Ročne uložených trestov	Podiel premien na uložených
z PO na NEPO	1 464	16 333	9,0%
z PT na NEPO	124	2 746	4,5%
z TDV na NEPO	5	53	8,5%
z TPP na NEPO	96	1 089	8,8%
Spolu	1 689	20 221	8,4%

Zdroj: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

⁴ Ešte väčší vplyv na výsledky môže mať skutočnosť, že peňažný trest sa často ukladá práve popri podmienenom odsúdení. V dôsledku toho sa časť týchto trestov vykazuje ako súčasť premeny z podmienených trestov odňatia slobody na nepodmienečné a umelo tak zvyšuje úspešnosť ukladania peňažných trestov.

⁵ Čo na druhej strane nevyhnutne nevylučuje situácie, že súd v konkrétnom prípade vyhodnotil majetkové pomery páchatel'a zhovievavejšie než bolo možné.